

ואילו בעבודת כוכבים, תנן "ושוין הכהן המשיח והנשיא, שבשעירה, כיחיד!"?

ותו לא מירי! זו היא פירכא שאין עליה כל תשובה!

כי אתא רב שמואל בר יהודה, אמר:

ב-ב **הכי תנא רבי זכאי קמיה רבי יוחנן: חומר בשבת משאר מצות, חומר בשאר מצות מבשבת.**

חומר בשבת — שהשבת, אם עשה בה שתים מלאכות בהעלם אחד — חייב על כל אחת ואחת.

מה שאין כן בשאר מצות. וכפי שתבאר הגמרא להלן.

חומר בשאר מצות — שבשאר מצות, אם שוגג בלא מתכוין, שלא נתכוון לעשות דבר זה, אלא נתכוון לעשות דבר אחר, ועלה דבר זה בידו, חייב. מה שאין כן בשבת. וכפי שתבאר הגמרא להלן.

אמר מר: חומר בשבת, שהשבת עשה שתים בעלם אחד חייב על כל אחת ואחת, מה שאין כן בשאר מצוות.

ודנה הגמרא: היכי דמי? אילימא דעבד בהעלם אחד קצירה וטחינה, שהן שני אבות מלאכות מחולקים, דכוותה גבי שאר מצות מדובר דאכל חלב ורם,

הרי אי אפשר לומר כן, כי הכא תרתי מיחייב, והכא תרתי מיחייב!

אלא גבי שאר מצות, דאינו חייב אלא אחת, היכי דמי? —

דאכל חלב, וחזר עוד פעם, באותו העלם, ואכל חלב.

דכוותה גבי שבת — דעבד קצירה וקצירה.

הרי גם דבר זה אינו נכון, כי הכא חדא מיחייב, והכא חדא מיחייב!

והיינו דאמר ליה רבי יוחנן לרבי זכאי פוק תני לברא! שנה זאת בחוץ, לפי שאין זה נכון.

אך תמהה הגמרא: מאי קושיא? דילמא לעולם אימא לך דעבד בשבת קצירה וטחינה, ומה שאמרנו "מה שאין כן בשאר מצות", שאינו חייב אלא אחת — אתאן לעבודה זרה, כדרבי אמי.

דאמר רבי אמי: זיבה, וקוטר, וניסך, בהעלם אחד — אינו חייב אלא אחת.

אך דוחה הגמרא: לא מיתוקמא ליה לברייתא זו של רבי זכאי, מה שאמר "מה שאין כן בשאר מצוות", בעבודה זרה, משום דקתני סיפא: חומר בשאר מצות, שבשאר מצות שוגג בלא מתכוין — חייב.

שוגג רגיל הוא כאשר היה סבור על חתיכת חלב שהיא שומן, ונטלה ואכלה. ואילו "שוגג בלא מתכוין", הוא כאשר היה בפיו חלב מהותך והוא סבור שהוא רוק, ובלעו. אופן זה נקרא "מתעסק", וחייב עליו באכילת חלב [וכן בעריות] משום שהוא נהנה. (18)

שוגג בלא מתכוין בעבודה זרה, היכי דמי?
 אי דקסבר בית הכנסת הוא והשתחוה לו —
 הרי לבו לשמים, ונמצא שהשתחוה לשמים,
 ואין כאן מעשה עבירה כלל.

אלא, דחזא אנדרטא וסגיד ליה.

אי קבליה עליה באלוה — מזיד הוא, ואי לא
 קבליה עליה — לא כלום היא.

אלא, שוגג בלא מתכוון בעבודה זרה, הוא
 בכגון שעבד לעבודה זרה מאהבה ומיראה
 של אדם, ששגג בכך שסבר שמותר
 להשתחוות לעבודה זרה כשעושה זאת
 מאהבת אדם או מיראתו, ולא נתכוון לעבוד
 לעבודת כוכבים, אלא השתחוה מחמת
 אהבת אדם או מיראתו.

הניחא לאביי, דאמר חייב.

אלא לרבא, דאמר פטור — מאי איכא
 למימר?

אלא, מעמידה הגמרא, שמדובר באומר
 מותר לעבוד עבודה זרה. ששגגה כזאת
 נקראת "אינו מתכוון", שאינו יודע בכלל
 מאיסור עבודה זרה.

ותמהה הגמרא: הרי במקביל לכך, נאמר
 בברייתא לגבי שבת: מה שאין כן בשבת —
 דפטור לגמרי.

ואם תעמיד שהברייתא מדברת ב"אומר
 מותר" לגמרי, תיקשי:

הרי עד כאן לא בעא מיניה רבא מרב נחמן
 במקרה של העלם זה וזה, העלם שבת והעלם
 איסור מלאכות בשבת [שהוא המקביל
 לאומר מותר לגמרי בעבודה זרה], אלא אי
 לחיובי חדא אי לחיובי תרתני, אבל פטור
 לגמרי, ליכא למאן דאמר!

ודוחה הגמרא: מאי קושיא?

דלמא לעולם אימא לך, רישא של הברייתא
 ששנה רבי זכאי מדברת בעבודה זרה. ואילו
 סיפא מדברת בשאר מצות.

ושוגג בלא מתכוין — דקסבר: רוק הוא,
 וכולעו.

מה שאין כן בשבת, דפטור — שנתכוין
 להגביה את התלוש בשבת, והתך את
 המחובר, פטור.

וכדרב נחמן אמר שמואל, דאמר: המתעסק
 בחלבים ובעריות — חייב, שכן נהנה.
 המתעסק בשבת — פטור, מלאכת מחשבת
 אסרה תורה.

ומבאר הגמרא: רבי יוחנן שלא הסכים
 להעמיד את הברייתא של רבי זכאי באופן
 הזה, הולך לטעמיה, דלא מוקים מתניתא
 באופנים חלוקים, שתהא רישא בחד טעמא,
 וסיפא בחד טעמא,

וכמו שמצינו דאמר רבי יוחנן: מאן דמתרגם
 לי את המשנה של "חבית" (19) אליבא דחד
 תנא — מובילנא מאניה בתריה לבי מסותא.
 אוליך אחריו את כליו לבית המרחץ. דהיינו,
 אקבל עלי את מרותו, ואהיה מוכן לשמשו.

"מתעסק".

19. עיין ברש"י ביאור הקושי בביאור המשנה
 ההיא לפי תנא אחד.